

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

T R S T - 9. oktobra 1987 - Leto XXXIX. - Štev. 18 - Petnajstodnevnik - Quindicinale - Abbon. postale - Gruppo II/70 - 500 lir

Vlada noče plačati menice

Predstavljajte si, da je italijanska vlada pred dvema letoma sprejela menico za ustavni in mednarodni dolg, da bo prej ali slej zaščitila slovensko manjšino, sedaj pa je noče plačati, oziroma se spreneveda in ne priznava več niti svojega podpisa pod menico. Kaj naj si mislimo o taki vladi?

Tako je mogoče, v dveh besedah, predstaviti zadržanje Gorieve vlade in zakladnega ministra Amata, ki sta — meni nič tebi nič — črtala iz finančnega zakona triletno kritje potreb naše manjšine, katerim je lani dvoumno dodelala tudi podpore italijanski manjšini v Jugoslaviji, češ da so v pristojnosti notranjega ministrstva.

Ukinitev finančnega kritja morebitne zakonske zaščite naše manjšine spada v okvir širše politike delegitimacije zakonodajne dejavnosti parlamenta, za katero se ogreva zakladni minister Amato, ki je sploh predlagal črtanje vseh postavk «tabele B» posebnega sklada za «bodočo zakonodajo». Če bi to logiko izpeljali do skrajnih posledic, bi morali izpisliti, da je odslej parlamentu prepovedano sprejemati zakone, s katerimi se vlada ne strinja.

Vendar moramo takoj dodati, da zadeva ni tako preprosta, saj ne gre za pretekle kaprice parlamenta, pač pa za ustavno in mednarodno obveznost italijanske države, ki se ji ne more izogniti kar tako, računajoč predvsem na neodgovorne pritiske iz naših krajev, kjer nekateri merijo celo ustavo in podpisane sporazume zgolj v luči skorajšnjih deželnih in upravnih volitev. Priča smo anahronizmu, da se krepijo stališča narodne nestrpnosti in togosti prav v trenutku, ko se v Evropi in svetu podpirajo velike možnosti dogovarjanja, pomiritve, prijateljstva, sodelovanja in spoštovanja človekovih pravic.

Tudi ni mogoče trditi, da se italijanska vlada predstavlja z lepo vizitko na novemberski vrh med jugoslovanskim premierom Mikuličem in predsednikom vlade Gorio, ki bo tokrat potekal v Rimu. Že res, da nekateri računajo predvsem na možnosti izkoriščanja jugoslovanske gospodarske in politične stiske, vendar bi ne smeli prezreti dejstva, da je skrb za svoje manjšine za mejo traj-

Stojan Spetič

na ustavna obveznost vseh jugoslovanskih vlad in spada v okvir podpisanih mednarodnih dogovorov, na katerih slonijo dobri sosedski odnosi.

Veliko odgovornost za nastali položaj nosijo vladne sile, predvsem demokristjani in socialisti, ki zadnje čase (tudi po junijskih volilnih izidih, ki so potrdili šibkejšo vlogo KPI) veliko govori o novih oblikah postopnosti in o strategiji, ki odklanja okvirni zaščitni zakon, namesto katerega ponujajo manjšini le omejene ukrepe, predvsem finančne podpore. Dejstvo, da je bila črtana postavka iz triletnega načrta lahko v tem okviru razumemotudi kot novo obliko pritiska na slovensko narodno skupnost, ki bi se morala v prihodnjih letih izčrpavati v nenehnem dogovarjanju in iskanju kompromisov v oblastjo, brez pravih jamstev in brez vloge subjekta, ki je pogoj za vsak enakopraven dialog.

Svoj čas sem objavil razmišljanje o postopnosti. Ponavljam: po 40 letih je težko govoriti o postopnosti, o omejenih posamičnih ukrepih. Kvečjemu si

lahko omislamo okvirni zakon, ki določa vse pravice naše manjšine na celotnem naseljenem ozemlju, postopnost pa dopušča v njegovem izvajanju, glede pač na razmere. Pri tem sta jasna pogoja; postopnost in kompromisi so sprejemljivi samo, če pri njih sodeluje sama manjšina kot osebek in če se prične pri najšibkejših, tistih torej, ki nimajo ničesar. Tu mislim predvsem Slovence v Benečiji, Reziji in Kanalski dolini, kjer otrokom še ni dana možnost, da bi se učili materinega jezika v državni šoli.

Bojim se pa, da so predstavniki vladnih strank imeli v mislih nekaj povsem drugega. Upali so, da jim bo mogoče uresničiti do kraja rezultate izsiljevanja s finančno stisko manjšinskih kulturnih ustanov. V trenutku, ko se je zdel rezultat na dlani, pa je bila skomina prehuda: prisiliti manjšino, da v obupu sprejme kakršno koli rešitev.

Bitka za spremembo finančnega zakona se šele pričinja, vendar moramo poudariti, da bo neuspešna, če za parlamentarnim bojem ne bo čutiti širšega pritiska. Zato upamo, da bo pri vseh prevladal čut odgovornosti in da bo na-

V Lonjerju je bil praznik grozdja.

Ko otroci postanejo talci!

Tržaški pokrajinski odbor je sklenil, da ne dovoli več, da bi se kot doslej, vsaj ena pokrajinska socialna delavka slovenskega jezika izrecno ukvarjala s socialnim skrbstvom slovenskih otrok. To pomeni, da se bo morala odslej večina tistih slovenskih otrok, ki so porabniki pokrajinske socialne službe, posluževati socialnih delavk, ki ne poznajo njihovega materinega jezika, kakor tudi ne slovenskega manjšinskega okolja, v katerem otroci živijo. Omenjeni sklep prizadene tudi delovanje šolskih delovnih skupin za problematične otroke, delovanje slovenske socio-psihopedagoške službe pri KZE, del popoldanskih dejavnosti Dijaškega doma in drugo. Ne da bi se tu spuščali na ta posamezna področja, bomo le poudarili, da zagotovitev skrbstvene službe slovenskim otrokom v njihovem jeziku ne zahteva nobenega dodatnega stroška, nobenega dodatnega osebja in nobene komplicirane birokratske procedure, ampak le zelo enostavno spremembo notranje organizacije dela osebja Pokrajinske skrbstvene službe za mladoletne, pravzaprav le sprejem na znanje ureditve, ki je neformalno že delovala in to v splošno zadovoljstvo. Nad vse jasno je torej, da gre tu za sklep, ki mu botruje le arogantna nacionalistična miselnost, brez vsake količikaj verodostojne utemeljitve in celo v kričočem nasprotju s kriteriji strokovnosti in funkcionalnosti službe same. Že spet se tako manifestira znani, a zato nič manj absurdni

Darovi in prispevki

Ob tretji obletnici smrti Zofije Berdon vd. Pregarc darujeta Milka in Gigi Vranduc iz Boljunca 10.000 lir v sklad Dela.

Tovariš Ivo Gruden iz Nabrežine Postaja daruje 20.000 lir v sklad Dela.

V spomin na tovariša Alojza Pirca daruje Vida Gerlanc Menucci 10.000 lir za sklad Dela.

V spomin na Normo Regent vd. Perrot daruje Vida Gerlanc Menucci 10.000 lir za ZŽI-UDI.

Ob poravnavi naročnine daruje tovariš Alojz Brissi 4.000 lir v sklad Dela.

ša manjšina znala obnoviti zadnje čase nekam okrnjeno enotnost in nekdanje mobilizacijske sposobnosti.

Bitka za spremembo proračunskih dokumentov je pravzaprav šele v teku in nimamo pravice soditi dneva pred večerom. Komunisti bomo storili svojo dolžnost, dosledno, borbena in nezainteresirano. Za ostale politične sile bo to preizkušnja, o kateri bodo sodili naši ljudje.

Stojan Spetič

simptom tržaškega nacionalizma: poskus, da se zanika obstoj slovenskega prebivalstva, njegovih potreb in pravic. Pozvali bi zato predsednika pokrajine Locchija naj gre na slovenske šole in naj s pogledom uprtim v oči naših otrok, tem istim izjavi, «da jih pravzaprav ni», ali «da uradno je še kakor, da jih ne bi bilo» in da so nekatera «krščanska» in «demokratska» načela, ki ne dovoljujejo, da se njihove potrebe in pravice upoštevajo!

Mislimo, da ne potrebujemo iz trte izvinitih argumentacij ali subtilnih interpretacij teh ali onih določil, ker smo upravičeno naveličani večdesetletnega slepomišenja. Na koncu bi še omenili, da bi morda bilo potrebno, da bi slovenska člana pokrajinskega odbora Harej in Čok obrazložila svoje stališče do omenjenega nacionalističnega sklepa, s katerim je njihov odbor prizadel slovenske otroke in njih družine.

S pesmijo na pot

Po prodornih uspehih v minuli sezoni po Italiji in Jugoslaviji, se je Tržaški oktet podal na svojo prvo izvenevropsko turnejo v Združene države Amerike in Kanado. Prej pa je v petek 2. oktobra odpotoval v Grčijo, kjer je 3. in 4. oktobra sodeloval na mednarodnem zborovskem festivalu v Larisi.

Na turneji po ZDA, kjer se bo zadrževal od 8. do 18. oktobra, bo Tržaški oktet gost Slovensko-ameriškega primorskega kluba iz Clevelanda po prijaznem zavzemanju prof. Zore Tavčar-Rebula. Med tem časom bo Tržaški oktet imel od 9. do 13. oktobra vrsto celovečernih koncertov v Clevelandu in okolici, nato pa od 14. do 19. oktobra v Chicagu, Milwaukeeju, Lemontu in drugje.

Od 19. do 26. oktobra se bo Oktetova turneja nadaljevala v Kanadi v mestih Toronto in Hamilton. Gostitelj Oktetovega gostovanja v Kanadi je Primorski klub «Simon Gregorčič». Med kanadsko turnejo bo Tržaški oktet nastopil s celovečernim koncertom v Torontu tudi v okviru prireditve «Italy on stage» (Italija na odru) v organizaciji Centra za predstave italijanskega zunanjega ministrstva v sodelovanju z ministrstvom za turizem in prireditve ter

ministrstva za kulturne dobrine in okolje, z udeležbo nekaterih italijanskih dežel, med katerimi dežele Furlanije-Juljske krajine, in italijanskih konzularnih in kulturnih predstavništva v New Yorku, Ottawi in Torontu.

Tržaški oktet spremljajo na turneji umetniški vodji Janko Ban in Mirko Slosar ter častni član in stalni spremljevalec Jože Koren.

Povabilo Tržaškemu oktetu, edini umetniški skupini iz naše dežele, predstavlja za naš ansambel veliko priznanje, saj bodo v okviru «Italy on stage» sodelovali najuglednejši italijanski operni, dramski, filmski, baletni in drugi ansambli ter posamezni umetniki.

Tržaški oktet se podaja na pot svest si naloge, ki jo prevzema: kakovostno predstavljati slovensko pevsko kulturo med našimi rojaki v ZDA in Kanadi in vzpostaviti z njimi stike v duhu vseslovenske vzajemnosti, obenem pa posredovati italijanskim izseljencem v Kanadi svoj repertoar slovenskih, italijanskih in pesmi drugih narodov v plemeniti težnji biti posrednik obćih vrednot petja, ki zbližuje, prijatelji in kulturno bogati ljudi različnih kultur in jezikov v duhu medsebojnega spoštovanja.

Sandinisti vodijo miroljubno politiko

Predsednik sandinistične Nikaragve Daniel Ortega je proglasil prekinitev sovražnosti s plačanimi tolpmami kontre, kot so predvidevali sporazumi za pacifikacijo Srednje Amerike iz Esquipule II. Vladne čete so se umaknile na robove treh departmajev (Nuova Segovia, Jivnotega in Zalaja), kjer so bile aktivne protirevolucionarne skupine. Na ta področja so se podali poslanci Komisije za narodno spravo, ki jo vodi splošno znani nasprotnik sandinistov kardinal Obando Y Bravo, da bi prepričali kontrase naj se predajo in se poslužijo delne amnistije, ki jo je proglasila sandinistična vlada. Do danes se je več kot 3500 kontrasov predalo sandinistom in vse daje misliti, da se bo reakcionarna vojska kmalu sesula, saj do danes ni dosegla nobenega političnega ali vojaškega rezultata.

Sandinisti so zelo spretno izkoristili sporazume v Guatemali, da so brez hujših pretresov demokratizirali politično dialektiko v državi. Zelo verjetno bodo v kratkem dokončno preklicali obsedeno stanje, ki so ga proglasili v času agresije. Prožna in pragmatična politika sandinistov je povsem zmedla notranjo desničarsko opozicijo, ki se še ni prilag

godila novo nastali situaciji. Pred kratkim so ponovno začeli izdajati opozicijski dnevnik La Prensa in tudi katoliška radijska postaja je znova začela oddajati. Vsi ti dogodki dajo upati, da bo končno v tej državi zavladal mir. Vendar glavno besedo imajo Združene države, ki žal še naprej podpirajo protire

volucionarne morilce.

Revolucionarna vlada se še vedno zavzema za neposredna pogajanja z velikim severnim sosedom in odklanja vsakršni stik s kontrasi. «Hočemo se pogajati z lastnikom cirkusa, ne s klovni», je pred kratkim pomenljivo dejal Daniel Ortega.

Gorbačov

Mihail Gorbačov vztraja z miroljubnimi pobudami. Vodja sovjetske partije je v govoru, ki ga je imel v četrtek 2. oktobra v Murmansku na Baltiku, ponudil Združenim državam Amerike, da naj bi odojestransko proglasili Severni tečaj za brezjedrsko območje. Dejal je, da je Sovjetska zveza pripravljena takoj umakniti svoje podmornice (oborožene so z jedrskimi izstrelki) in ostalo vojno ladjevje s tega dela sveta, če bi isto storile ZDA. Poleg tega je predlagal, da naj bi se velesili domenile za skupno gospodarsko izkoriščanje plavajoče celine. Gorbačov je to zamisel nekako pripisal novi klimi, ki je nastala po podpisu po

godbe o evroizstrelkih. Nadalje SZ podpira predlog nevtralne Finske, ki predvideva krčenje števila vojaških menetrov v severni Evropi in še posebej v Baltskem morju. Zamisel so napredno usmerjene skandinavske vlade sprejele z dokajšnjim zanimanjem.

Tudi laburisti iščejo nove poti

Prejšnje teden na kongresu angleške laburistične stranke v Brightonu je prišlo do zelo ostre debate o zadržanju stranke glede angleške jedrske oborožitve in bolj splošno o obrambni politiki Združenega Kraljestva. Laburistični leader Neil Kinnock je v uvodnem govoru namignil, da bi bilo prav če bi laburisti spremenili njih pozicijo, ki absolutno odklanja vsakršno obliko jedrske oborožitve. Kinnock je bil mnenja, da je tudi ta «enostranska» politika pripomogla k nedavnemu volilnemu neuspehu laburistov. Takim argumentom so se zoprtstvali predvsem predstavniki največjih sindikatov, ki so kot znano hrbtenica stranke. Predsednik sindikata rudarjev Arthur Scargill — leta 84 je vodil znameniti štrajk rudarjev — je o tem dejal: «Če vodstvo misli, da bo kar tako lahko spremenilo linijo, se krepko moti. Tako dejanje bi bilo hinavsko in izdajalsko». Poslanica Joan Ruddock,

Neil Kinnock

ki je do volitev vodila mirovniško gibanje, pa se zavzema za prožnejše stališče. V bistvu je predlagala, da naj bi upoštevali dejstvo, da je konservativna vlada že posodobila jedrski arzenal; laburisti naj ne bi vstrajali z demagoško protijedrsko opozicijo, ampak bi morali razviti tako politiko, bodisi notranjo kot zunanjo, ki bi prisilila angleško vlado, da bi vključila lastno oborožitev v sklop sporazumovo razorožitvi med SZ in ZDA.

Thatcherjeva se je medtem začela pogajati s Francijo, da bi uskladila delovanje «obrambnih» jedrskih sistemov obeh držav.

Novi rod in Evald Antoniĉ - Stojan

Prejšnjo nedeljo so v Križu poimenovali krajevno sekcijo VZPI - ANPI po padlem partizanu Evaldu Antoniĉu - Stojanu. Na sveĉanosti je nastopil tudi TPPZ, govorila pa sta posl. Mario Lizzero - Andrea, bivši komisar brigad Garibaldi, ter senator Stojan Spetiĉ. Objavljamo veĉji del njegovega pozdrava.

Sovjetski pisatelj Valentin Rasputin je napisal, da je zgodovina solidarnost pokolenij, ki se vrstijo druga za drugo, cepijo na skupno deblo, ki poganja svoje korenine v preteklosti, a se pne visoko k nebu, proti zraku in svetlobi, proti soncu in sreĉi.

Usoda vsake ĉloveške skupnosti je zares odvisna od tega, kolikšna je solidarnost pokolenij in katere so vrednote, ki jih prihajajoĉa pokolenja sprejemajo od svojih prednikov. Morda ne pripovedi o bojih in samoopovedovanju, o krvi in Źrtvah, paĉ pa sporoĉilo o nenehni sli po svobodi in neodvisnosti, o ĉloveškem dostojanstvu, ki nas je iz naroda hlapcev spremenila v narod junakov.

Zato so moje prve besede namenjene ne vam, tovariši borci, aktivisti, deportiranci, terenci, skojevci, paĉ pa mladim, mojim vrstnikom in tistim ki spadajo v pokolenje mojih otrok: ĉe vam je pripoved o narodno osvobodilni vojni tuja in odmaknjena, naj bo Źiva v vaŹih srcih in dejanjih predvsem obĉeĉloveška teŹnja po sreĉi, svobodi in dostojanstvu, po druŹbeni praviĉnosti in ena-

kopravnosti, ki se v razliĉnih oblikah pojavlja skozi vso zgodovino ĉloveŹtva. To so namreĉ vrednote, ki so s krvjo naŹih starih prepojile vsako grudo naŹe gmajne, peŹĉene sipine in prah taboriŹĉnih bark. Ne o trpljenju, paĉ pa o pravici do sreĉe in svobode vam govorijo kamniti spomeniki po naŹih vaseh. Ne o Źrtvah, paĉ pa o nenehni sli po novem napredku v dostojanstvu in ustvarjalnem zagonu znanja in dela. Ne o preteklosti, torej, paĉ pa o bodoĉnosti, ki je prej vaŹa kot naŹa.

* * *

V to bodoĉnost spada vsekakor pravica ĉloveŹtva, da se ohranja v miru. Letom zaostrovanja in oboroŹevalne tekme se baje izteka ĉas, nastopa obdobje dogovarjanja in sporazumevanja, ki je sad treznosti in modrosti. Zadovoljni smo, ker so velikani sveta prisluhnili glasu razuma, glasu evropskega mirovnega gibanja in kaŹejo pripravljenost, da iz naŹe celine umaknejo atomske rakete na srednji domet. Ko smo jim oporekali, Źe pred nekaj leti, so nas zmerjali s sovjetskimi propagandisti, sedaj pa tarnajo, da bo Evropa razoroŹena pred ruskim medvedom. In ni tako.

Predvsem zato, ker bo tudi po umiku raket ostalo, predvsem v naŹih krajih, na stotine jedrskih bomb, min in drugih naprav. Ker ostanejo v Evropi ameriŹka in sovjetska oporiŹĉa na ozemlju tujih drŹav. Ker ostane nedotaknjen stroj strateŹke oboroŹitve in medsebojnega ogroŹanja.

In vendar smo zadovoljni, ker je moŹni dogovor o evroraketah vendarle prvi korak po dolgoletni oboroŹevalni tekmi, korak na poti nadaljnega sporazumevanja o razoroŹiti in na poti obli-

kovanja novih meddrŹavnih in mednarodnih odnosov, ko varnosti ne jamĉi oroŹje, paĉ pa splet intersov, ki ga poraja kulturno in gospodarsko sodelovanje.

Potrebno je, da se v ta proces vkljuĉijo vsi miroljubni narodi in da vsak da svoj prispevek. V tem okviru smo obsodili in obsojamo nepremiŹljeno roŹljanje z oroŹjem povsod, kjer so v teku regionalni spopadi in kjer se pletejo niti diplomatskega reŹevanja sporov. Podpiramo napore organizacije zdruŹenih narodov za pomiritev v perzijskem zalivu in premirje med Itanom in Irakom. Nesmiselno se nam zdi poŹiljanje vojnega ladjevja na to podroĉje, ki je itak Źe sedaj pravi sod smodnika, ki lahko zaneti vojno vihro ŹirŹih razseŹnosti.

Sploh bi morali vsi miroljubni narodi sveta podpirati napore, ki jih zastavljajo za pomiritev v Srednji Ameriki, politiĉno reŹitev in umik tujih sil iz Afganistana, prekinitvev spopadov med Iranom in Irakom, mednarodno mirovno konferenco za BliŹnji vzhod, ki naj poiŹĉe reŹitev v tem zapletu in zagotovi palestinskemu narodu pravico do lastne domovine.

* * *

Do pomembnega zasuka prihaja tudi v pojmovanju pravic posameznih narodov, da se lahko razvijajo v svobodi in neodvisnosti samo, ĉe so jim dane ustrezne gospodarske moŹnosti. Svetovni mir je tako v veliki meri odvisen tudi od tega, ali bodo ogromna sredstva, ki jih utegne sprostiti proces razoroŹevanja, usmerjena v reŹevanje pereĉih problemov lakote, nerazvitosti, raziskav za odkritje uĉinkovitih sredstev za boj proti raku in aidsu, ali pa bodo ta sredstva izkoriŹĉena za nove pustolovŹĉine ĉloveŹkega uniĉevalnega gona, za vojno zvezd in druga apokaliptiĉna sredstva kolektivnega samomora.

Tu se mora izreĉi vsaka izmed naŹih vlad, v prvi vrsti Evropa, ki ima v perspektivah razoroŹevanja in sporazumevanja odprte moŹnosti zedinjevanja na celinski ravni v ŹirŹo skupnost narodov in narodnosti.

UpoŹtevanje pravic vsakega naroda pomeni tudi pravilno pojmovanje pravic ĉloveka in skupnosti. Doslej smo bili veĉkrat priĉa izkoriŹĉanju teh problemov v ideoloŹki polemiki med vzhodom in zahodom (pomislimo samo na polemike glede usode disidentov), torej v negativnem oĉitajoĉem smislu.

Pred nekaj dnevi sem italijanskega zunanjega ministra Andreottija spomnil, da bi morala Italija najprej pometati pred svojim pragom in z uresniĉitvijo ustavno obljubljenih in mednarodno potrjenih pravic zagotoviti nove moŹnosti miru in sodelovanja v Sredn-

Na slovesnem poimenovanju kriŹke sekcije ZdruŹenja partizanov po Evaldu Antoniĉu je nastopil tudi domaĉi dekliŹki pevski zbor Vesna.

ji Evropi. Tu nam niso potrebni novi izbruhi nacionalizma in iredentizma, pač pa prijateljstvo in sodelovanje v skupno korist!

Najbrž ni golo naključje, da so se iste dne zbirali v Trstu na shodu beguncev in klanjali neopredeljenim vojaškim in civilnim žrtvam v kraških jamah, pod pokroviteljstvom deželne vlade tiskali rasistične žaljive pamflete, ki bi jih morala policija zapleniti, sodstvo pa kaznovati avtorje — hkrati pa so se v Šenttrožu na avstrijskem Koroškem zbrali bivši pobudniki Hitlerjevskega anšlusa okoli spomenika prvim avstrijskim nacistom. Kaj je bilo med dvema manifestacijama skupno?

Predvsem pokroviteljstvo dveh deželnih glavarjev: čeprav pripadata dvema različnim strakama, nato protislovanska ihta in skomine po spremembi evropskih meja! Pravo nasprotje glede na tok zgodovine, ki mej ne bo več spreminjala, a jih na stežaj odpira in tako tudi briše v zavesti ljudi in narodov.

Miru, sodelovanju in prijateljstvu, ki so skupni interes naših krajev, prvi pogoj za njihov razvoj, pa ustreza tudi reševanje odprtih problemov narodnostnih manjšin, ki živijo na tem področju.

Letos bomo obujali spomin na 40 - letnico italijanske ustave, kakor tudi na 40 - letnico mirovne pogodbe. Obe jamčita slovenski manjšini osnovne jezikovne, kulturne in šolske pravice, a jih Italija ne spoštuje. Letos se je v parlamentu pričela deseta zakonodajna doba. Že petič zapored predlagamo zakonske osnutke, da bi dosegli priznanje teh pravic.

Prejšnja leta je vlada pristala na vključitev ustreznega finančnega kritja v državni proračun. To je bila tiha obljuba, da se bo nekaj vendarle spremenilo. Prišle so vmes volitve, prišlo je do spremembe političnih razmerij. Rezultat tega je nova oholost, sad nacionalističnega pritiska iz teh krajev: črtanje postavke o finančnem kritju potreb slovenske manjšine je namreč nova oblika izsiljevanja in pritiska, da bi se zadovoljili z malim, z uzakonitvijo tega, kar smo si v teh letih sami pridobili in nič več.

Govorijo nam o postopnosti in kompromisih, ki so pod pritiskom vedno težko dosegljivi. Poudarjam: nismo proti dogovorjeni postopnosti in kompromisom, če pri tem sodeluje sama manjšina, kateri morajo biti okvirno zagamčene razsežnosti in roki uresničevanja celovitega zaščitnega programa, predvsem pa se mora morebitna postopnost pričeti pri najšibkejših, pri tistih, ki nimajo ničesar in so najbolj izpostavljeni razkrojevalnim vplivom asimilacijskega procesa. V mislih imam najmlajše pokolenje Slovencev v videmski pokrajini, otroke iz Benečije, Rezi je in kanalske doline, ki jim Italija več kot stoletje krati pravico do šolanja v

materinem jeziku.

Črtanje finančnega kritja ni dokončno. Parlamentarna bitka se šele pričanja, vendar bo obsojena na neuspeh, če ne bo takojšnje, odločne, borbene reakcije slovenskih in italijanskih demokratov v naših krajih. Ni časa za nezdoviske polemike o preteklosti, ko na vrata trkajo problemi sedanosti in bodočnosti! Potrebna nam je enotnost, ki se je v zadnjih letih skrhalo, pred kratkim pa celo razbila zaradi neizrekljivih interesov te ali one stranke, te ali one skupine, ki je najbrž sklenila vreči puško v koruzo in bi se rada sama reševala iz zagate tako, da bi pridobila kaj zase in za peščico svojih. Naša skupnost ne bo opravičila, ne sme odpustiti vsakomur, ki se v trenutku nujnega spopada umika in skriva ali seje razdor med nami. In če je neenotnost, zaradi skorajšnjih volilnih preizkušanj in zaradi nenehnega dogovarjanja v vodstvih krajevnih in deželnih uprav, na vrhu nemogoča, nekaj naj pride do izraza na bazi, med ljudmi, ki jim je tuje politikanstvo in spletkarjenje «za narodov blagor». Naj bo tudi današnja svečanost trenutek razmišljanja in opredeljevanja za nove nastope in dejavnost, ki zre v bližnjo in daljno bodočnost. Slišali smo pesmi bo-

ja in upanja. Spremenili so se časi in razmere. Spremenili smo se mi sami, toda pravica do upanja ostane. Kajti samo hrapenenje bo boljšem, po lepšem, po pravičnejšem življenju daje človeku gonilno silo, da ni številka, niti stroj, pasivna lutka sistema reklame in elektronskega prepričevanja, pač pa gospodar lastne usode, ustvarjalec zgodovine, junak naših dni.

Ljudje, kakor Stojan, po kateremu poimenujete kriško sekcijo zveze partizanov, so v trenutku največje preizkušnje tvegali in padali, jurišali na nebo in obležali v lastni krvi, ker so uresničevali za ceno svojega življenja stoletni sen človeštva po sreči in prostosti. Njihov spomin bo živ, dokler bodo med nami fantje in dekleta, kj se bodo zgrozili ob krivicah sveta, ki se bodo upirali sovražnim pritiskom, ki bodo čuvali in branili svoje dostojanstvo in dobro ime svoje skupnosti.

Prepričan sem, da jih med nami, v Križu in širom Primorske za mejo, ne manjka. Iz bunkerja tegob in stisk sodobne družbe je skok v življenje pomemben in velik. Prepričan sem, da ga bomo znali tudi mi, da se bomo spopadli s sedanostjo, za dostojnejši jutri, za svet brez sovraštva. Stojan Spetič

Che je živ

Dvajset let tega, 9. oktobra 1967, je umrl Ernesto «Che» Guevara. Dne 8. oktobra 1967 je New York Times v članku «Poslednji boj Che Guevare» takole poročal: «Camiri, Bolivija: tudi za človeka kot je Che Guevara, ki je veliko potoval, je pusta soteska brez vsakršnega izhoda, kjer se Ande spuščajo v dolino reke Amazonke, precej oddaljen kraj. Sonce neusmiljeno bije po prašni dolini, žge zemljo in grmičevje. Divje rastlinje prepletene s trni onemogoča vsakršni gib, razen ob potokih, ki so strogo zastraženi. V raportih vojske, ki so nam jih dali na razpolago, je zapisano, da so bolivijske oborožene sile obkolile kubanskega komandanta in šestnajst gverilcev že pred dvema tedni. Bolivijski vojaki menijo, da se Guevara ne bo izmotal živ iz doline. Na vsak način je položaj komandanta Guevare v peklenki dolini 120 milj severno-zahodno od Camirija enak položaju vse gverile v kontinentu». Istega dne so bolivijski rengrsi po krvavi bitki Cheja ujeli živega. Nekaj ur za tem, 9. oktobra, ga je umorila skupina agentov CIA. Preden so se znebili njegovega trupla, so mu odrezali roke.

* * *

Vest, da se je Che pojavil v bolivijski Sierrri, je v svetu zbudila precejšnje za-

nimanje: bila je eden izmed ideoloških motorjev mladinskega vala, ki je pretresel svet leta 1968.

Mediji so se takrat polastili skrivnosti in jo izkrivili: prodali so Chejevo sporočilo in njegovo plemenito figuro. Nebrzdana ideologizacija je zamenjala informacijo, trezno razmišljanje, dejstva.

* * *

Minilo je komaj dvajset let, a zaradi tragedij in upanj, ki so ta čas napolnila, izgleda, da je minila cela večnost. Izkazalo se je, da je bila alternativa ali socializem ali fašizem, ki je takrat karakterizirala debate na levi, brez podlage. Levice - marksistične, nacionalistične in krščanske — danes se trudijo, da bi izvirno definirale svojo strategijo v svoji državi.

O samem Cheju se mi zdi, da moramo poudariti, da se je globoko zakoreninil v zavest latinsko-ameriških narodov, predvsem zaradi njegovih spoznanj o usodi ljudstev Tretjega sveta, zaradi poudarjanja vrednosti dejanja kot takega, volje proti sivemu pseudo zgodovinskemu determinizmu, zaradi čiste moralne doslednosti, ki je označevala njegovo življenje. Predvsem pa razmislek o svetlobi Guevarovih dejanj in teme njegove smrti sili k spoznanju o neizmerni moči utopije kadar je povezana z dolgo potrpežljivostjo «konkretne analize konkretne situacije».

Fulvio Valon

Posmrtni prepir z de Gaulloom

Pot od Troyesa do Langresa je značilno francoska. Majhne krpice gozda in obdelane dobrave se zdijo skoraj neskončne. Pokrajina valovi. Majhne vasi so kmečke, mladina se igra na velikih traktorjih, ki so v neki vasi parkirani pred glavno cerkvijo z gotskim zvonom. Vse je idilično in starodavno, vendar silno prijetno. Francija je pravzaprav njeno podeželje. Pariz se duši v industrijskem dimu, hrpu milijonov avtomobilov, prezračevalcev in celo desetih milijonov ljudi, ki pariški zrak dihajo in se v tem najlepšem mestu na svetu tudi iztrebljajo.

Podeželje pa je mirno dostojanstveno. Čuti se, da imajo ljudje tukaj tla pod nogami. Hrane je dovolj zanje, pa tudi za v mesto. Tako je francosko podeželje živo nasprotje mesta: nepokvarjeni mir brez pariškega prijateljstva diha iz vsakega polja, domačije in pašnika, kjer se pasejo dobro rejene rjave krave.

Kažipot ob cesti me na nekaj spomni: Le Colombey de deux-Eglises. Tu se je vendar rodil in se dal pokopati nekdanji francoski predsednik, general Charles de Gaulle. Prišel je iz francoskeChampagnske province, tja se je tudi vrnil. Ni se pustil pokopati v Parizu, tam se je počutil preveč stisnjenega. Ljubil je družinsko preprostost, želel si je je tudi v grobu. De Gaulle je bil podeželski plemič.

Grobnica bo najbrž skromna. Toda na oblem hribu je velikanski križ z dvema prečnima tramoma. Lorrainski križ si je de Gaulle vseeno želel in zgradili so mu ga. Tako je križ poleg družinske graščine edini ostanek nekdanje veličine v mali vasi.

Lorrainski križ vseeno kaže, da je bilo v generalu nekaj značilne romanske vznesenosti, ki nadvse ljubi velike osamljene križe na daleč vidnih vzpetinah. De Gaulle se ni dal pokopati v nobenem Partenonu.

Pokopališče straži več policistov s francoskimi uradnimi cilindri. Pravzaprav nimajo kaj stražiti, de Gaullov rojstni kraj in grob le malokdo obišče. Marsikdo je na de Gaulle že pozabil. Ljudje imajo kratke spomine: lahko so desetletja navdušeni nad človekom, toda, ko odide, ga pozabijo. Toda straža pri de Gaulle ostaja, odpravil je ni niti predsednik Mitterand, ki je bil stari de Gaullov nasprotnik. Mitterand se de Gaullovega spomina ni niti najmanj dotaknil, sicer se skrbno izogiba njegove omembe, toda drage straže, de Gaullove dediščine, ni uknil.

De Gaullov grob je le nekoliko večja vaška grobnica. V njej je bila najprej pokopana hči ali sestra Anne, ki je morala umreti še zelo mlada, general in žena Yvonne, ki ga je za nekaj let preži-

Drago Flis

vela. General si na grobnico ni nikoli pustil dajati rož in vencev političnih ali osebnih prijateljev. Taki venci so na križu vaškega pokopališča.

De Gaulle dostojanstveno leži v grobnici. Bil je velik politik, glava šesterkotne države — heksagone. Bil je trdovraten general, čeprav ni bil rojen vojak, bil je rojen mednarodni politik. Iz belega kamna kar diha njegov osebni ponos.

«V svetu povprečnih politikov ste bili veliki, Amerika vas potrebuje!» S temi besedami ga je nekdanji ameriški predsednik Nixon povabil v Ameriko že potem, ko mu je francoski narod odrekel zaupanje. Kljub vrojenemu dostojanstvu je general doživel veliko ponižanj, ki jih do smrti in pozabil.

«Vedeli ste, da bo Vaš narod leta 1940 sprejel poraz in da se skoraj ne bo boril. Francoski bratanci z druge strani Rena so vašo bogato deželo preplavili, ne da bi se kaj posebej upirala», se v mislih pogovarjam s pokojnim generalom.

Pokopanemu voditelju še pravim: «Spomnim se, da ste bili tudi veliki vojaški teoretik, čeprav niste bili rojeni vojak. Celo nemški generali in Hitler so se učili iz vaših zapisov. Že v začetku tridesetih let ste opozarjali na pomen hitro gibljivih oklepni, še zlasti tankovskih enot. Poslušali pa Vas niso niti Francozi, niti Angleži, niti Sovjeti. Od Vas so se učili edinole Nemci. Wehrmacht je Vaše teorije sprejel in jih zase koristno izrabil. Nemške tankovske enote so tako lahko preplavile Evropo...»

Toda pri vas doma vas niso razumeli

ali pa niso hoteli razumeti. Novotarije niso nikjer preveč priljubljene. Prek vojno se je Vaša država preveč vdajala bonvivantstvu, premalo je bilo otrok, francoski maršali iz prve svetovne vojne pa so okinčani z odlikovanji iz prve svetovne vojne, spali na lovorikah.

Seveda je imela Francija nekaj topov in havbic s hidravličnim vzmetenjem, ki so bile še med dvema vojnama zadnja beseda tehnike, toda tankov skoraj ni bilo, še tisti, ki so bili, so vedno nagajali in so se jim nenehno trgale gosence. Tisto, kar je bilo, je bilo zelo slabo oboroženo, takoj, ko so tanki zapeljali v manjšo luknjo, so se jim potrgale gosence. Tudi na ravnem so vzdržale komaj kaj več kot deset kilometrov. Večina francoskih tankov tako nikoli ni videlo nemških «kolegov». Drugače so svoje tanke pripravili onkraj Rena...»

Francija, vzvišena heksagona, je bila popolnoma poražena in ponižana. Tega je ta dežela navajena zlasti od Alemanov z onkraj Rena, čeprav jih prezira.

«Vašega govora pa BBC v Londonu takorekoč ni nihče zabeležil. Takrat ste bili general brez vojske in države! Želeli ste, da bi Vas kot predstavnika kolonialne sile vzeli med zahodne zaveznike. Hoteli ste sestankovati v Teheranu, Moskvi in na Jalti. Odslovili so Vas. Kakšna bolečina za tako političnega človeka, kota ste bili Vi! V Londonu ste doživljali bolečino političnega in zgodovinskega ponižanja, ki je kovalo vaš ponos.

Francija se je po Vašem govoru uprla, toda vse skupaj ni bilo kdove kaj. Morda je bil temu kriv tudi Vaš trmasti antikomunizem!»

«Potem se je Francija vojaško želela oprati, bojevala se je v Vietnamu in Al-

Začelo se je prvenstvo tretje amaterske lige. Posnetek s tekme Gaja-Romana.

V petek 2. oktobra je v občinskem gledališču v Boljuncu nastopila namška glasbena skupina Swingin' Fast-food. Večer je priredilo kulturno društvo Valentin Vodnik.

žiriji. Heksagona je med drugo vojno izgubila razmeroma malo ljudi. Toda v Vietnamu je po nepotrebnem prelila neizmerne količine krvi. Popolnoma nepotrebne smrti!

Ko so Vas Francozi poklicali na oblast, je bila Francija v Vietnamu že poražena. Dien Bien Phu je bil že za Vami. Tukaj za Vas ni bilo težav, saj so porazili drugega predsednika.

Urediti ste morali le še Alžirijo. Bili ste modri, vedeli ste, da Alžirije ne bo več mogoče zadrževati. Odpovedali ste se ji in s tem rešili nekaj deset tisoč življenj. Svojemu ljudstvu ste jasno povedali, da izgubljene francoske časti iz leta 1940, leta 1960 res ni bilo iskati v alžirski Sahari».

«Potem ste svojo deželo oborožili z jedrskimi konicami. Tehnologijo ste imeli. Končno je bil Pierre Curie Francoz, priženil pa je tudi talentirano Marie iz Poljske. Francija je izdelala atomsko bombo in jo tudi preizkusila».

«Mon général, v tem se nisem mogel nikoli strinjati z Vami», mu pravim in iz groba ne slišim nobenega odgovora. Če bi bil de Gaulle še živ in bi me hotel poslušati, bi se mu ob tej trditvi vrat podaljšal, nos pa sklonil naprej. O jedrski oborožitvi svoje dežele ni trpel nobenih ugovorov ne znotraj, ne zunaj.

«Mislili ste si: ameriška jedrska sila bo Francijo branila, ali pa tudi ne. Morda se ji Francija sploh ne bo zdela dovolj pomembna. Nikoli se niste zanašali na ameriški jedrski dežnik. Zato mora imeti Vaša dežela svojo bombo. Toda, vendar, kdo Vašo deželo ogroža? Ali morda ponovno vaši bratrance z druge strani Rena? Z njimi ste vendar sklenili večno prijateljstvo, pa še celo priznali ste jim, da so odlični, celo nekoliko boemski ljudje. Ali Španija, s katero so meje trdne že več stoletij? Ali majhna Švica, ki se že stoletja ni vojskovala, po-

leg tega tam živijo vaši ljudje? Pa Italija, ki nobene dežele bolj ne spoštuje kot Vaše: sodijo celo, da vse, kar pride kulturnega v Apenine, pride z onkraj Alp. Potem so tukaj še Luxemburg, Andorra in Belgija, ki so tako majhne in deloma celo veš, ga vas ne bodo nikoli napadle. Pa Nizozemska, s katero imate odnos dveh imperialnih narodov, ki se med seboj ne bosta vojskovala. Napadejo vas torej lahko le še nedomiselnih Angleži, ki ste jih v Evropi edine imeli za sebi kolikortoliko enake».

Iz groba je takoj jasno, da ima general popolnoma drugačno logiko, ki jo je vedno branil. Čeprav nič ne reče, da slišim: «V Evropi lahko nastopi kriza, z Vzhoda napadejo Nemčijo in že so na Renu, poleg tega nas lahko uničijo z jedrskim orožjem, z letali. Francija ne

sme nikoli več zaspati. Država bi izgubila vsak *raison d'être*, če se ne bi branila. Obramba je bistvo države», je trdil de Gaulle. «Kako pa lahko brez atomskega paraplujija živimo drugi, ki nimamo jedrskega orožja?» Gre celo za znaten del sveta, *mon général!*?» ga vprašam.

«Francija je suverena, za nasvete ne bo nikogar spraševala», slišim odgovor strogega generala, ki ga nihče ne more prepričati. Odločitve o jedrskih raketah so vedno ostale francoske.

La Boisserie je majhna graščina blizu pokopališča, kjer se je general rodil in kamor se je vedno vračal, ko si je želel odpočiti in si nabrati novih sil. Pisal je vedno s peresnikom. Bil je tudi eden največjih stilistov francoskega jezika.

Številni, zlasti ameriški politiki svoje spomine pišejo s pomočjo pisateljskih firm, ghost writerjev, toda de Gaulle je vse napisal sam. Samega sebe je preživel s skoraj vsem, kar je naredil: s pisanjem spominov, z notranjo ureditvijo dežele in nazadnje z raketami. Odstopil je takoj, ko Francozi niso odobrili njegovega načrta o decentralizaciji departmajev. Ko je zvedel za rezultate ljudskega glasovanja, se je odpovedal oblasti. Tudi v tem je bil velik. Francoze je tako razglasil za nezrele zanj.

«Popolnoma prostovoljno ste se umaknili. Toda morda to ni bila le Vaša plemenitost, nemara ste bili že malo utrujeni. Imeli pa ste tudi skrivno strast: želeli ste si mirnega pisanja v vaši Boisserie. Del Vaše osebnosti je ostal vojaški. Sinova ste poslali na vojaške akademije, niti na misel Vam ni prišlo, da bi ju uvajali v politiko. Tuj Vam je bil nepotizem, čeprav je res, da ste se pogosto približali taki stopnji nedopovedljivosti, ki je bila že blizu absolutizmu. Francija prav po Vaši zaslugi ni nikoli

Dne 2. oktobra je bilo v Ogleju srečanje s tovarišico Livio Turco.

nehala biti izvoljena monarhija!».

Za Vami je v nekem domu za ostarele nekaj let potem umrla Vaša žena Yvonne, ki je bila značilna severna Francozinja. Bila je razumna in gospodarna, v vsem Vas je vedno vdano podpirala: v Vaših odločitvah, življenju, pisanju ter ponižanju in porazu».

«Vaš sin poveljuje jedrski mornarici, če se ne motim. Ah, že spet Vašo jedrsko orožje!».

«Ali veste, da Sovjeti pravijo, da so svoje strašne rakete SS-20 namestili med drugim tudi zato, da bi z njimi uravnotežili Vaše na Albionski planoti. Ali jih je bilo res tako nujno namestiti? Ali Vaše rakete niso le povečale splošnega števila raket, ki na nas prežijo od vsepovsod? Ali niste povečali možnosti jedrske vojne ob morebitni napaki? Jedrska oboroževalna tekma se nadaljuje, tudi Vi ste k njej debelo prispevali, da veste, mon général! Pa lepo pozdravljeni, mirno počivajte naprej!»

V gostilni Pri generalu na okviru be-rem časnik, kjer piše, da je predsednik Mitterand obiskal vse francoske jedrske silose. Tudi on sodi, da so rakete nujno potrebne za francosko obrambo. Pred desetletjem pa je francosko politiko jedrskega oboroževanja tako zbadljivo grajal! Zbadal je generala in njegove naslednike za brezvestno in nesmiselno zapravljanje denarja za jedrske konice. Za Mitteranda je bila francoska bomba le od realnosti oddaljen poskus obnovitve francoske veličine.

Toda sedaj ta isti Mitterand zagovarja jedrske rakete. Nič jih ne bo zmanjšal, prej bo namestil nove. Misli, da ima Francija jedrskih izstrelkov že tako malo, da jih mora le še pomnožiti, kaj šele zmanjšati.

Generalova politika živi še naprej. Preživela ga je, čeprav je bila morda napačna. Pariška vlada departmajem daje tudi vse več samostojnosti. To je de Gaulle predlagal že pred desetletji. Francozi so ga odglasovali, sedaj pa imajo novega de Gaulla, ki je še bolj gaullističen od generala, ki počiva v družinski grobnici v Colombeyu.

Polja okoli vasice obdelujejo. Kmet ne cesti se je na delo pripeljal s svojim avtom, na glavi pa je imel črn klobuk.

«Dober dan, bil sem v Colombeyu, na de Gaullovem grobu, ali ste tudi vi iz vasi?» vprašam kmeta.

«Ne, iz bližnjega zaselka, čeprav je to ista fara. Ali se spomnite de Gaulla, vidim, da niste od tukaj».

«Kaj pa vi, se ga spomnite?»

«Da, včasih je prišel iz graščine in se pogovarjal, vendar zelo redko, imel je svoje zadeve», pravi kmet.

«Ali veste, zakaj je R4, naša Caterine, tako visoka? To je uredil prav general. Ko so jih pred dvajsetimi leti začeli izdelovati, je izposloval, naj bodo visoke, saj bodo predvsem za francoskega kmeta, ki bo na polje hodil z visokim klobukom», pravi francoski kmet

z razbrzdanim podeželskim obrazom.

Povedal mi je že veliko, ni imelo več smisla, da bi ga spraševal o njegovem delu, o zadruzi, o cenah kmetijskih pridelkov in o konkurenci v evropski skupnosti.

Nekaj dni zatem se peljem v bližni Grenobla, morda je tukaj nekje Albion. Tam je skritih nekaj več kot 30 francoski jedrskih raket. «Morda ste imeli pa prav, mon général! Če ne bi bilo Vaših raket, bi bila Francija danes morda Zve-

za sovjetskih heksagonskih republik (ZSHR). Ali bi tej vzvišeni državi res kdo poskušal vzeti svobodo?! Nihče tega ne ve. V zgodovini so to res poskušali. Vsi pa vemo, da čim več je v Evropi raket, tem slabše se počutimo, vse bolj se bojimo, da bo kdo po naključju pritisnil na gumb, pa naj si bo na francoski, britanski, ameriški ali sovjetski strani.

Pacifist, mon général, pa res niste bili!

Črtica je bila napisana leta 1983.

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE

Otvoritvena predstava sezone 1987-88

Branislav Nušič

SUMLJIVA OSEBA

Rezija: Dušan Jovanovič

Premiera v petek, 16. oktobra, ob 20.30
v Kulturnem domu v Trstu. ABONMA RED A

PONOVIŠČE

v soboto, 17. oktobra, ob 20.30 - ABONMA RED B - prva sobota
v nedeljo, 18. oktobra, ob 16.00 - ABONMA RED C - prva nedelja

NADALJUJE SE VPISOVANJE ABONENTOV PRI BLAGAJNI
KULTURNEGA DOMA OD 10. DO 14. URE IN OD 16.30 DO 19.30,
OB SOBOTAH OD 10. DO 14. URE.

PROSIMO ABONENTE, DA DVIGNEJO ABONMAJSKE IZ-
KAZNICE.

«Es tu querida presencia, comandante Che»

Vest o smrti Ernesta Che Guevara se je razletela v nekaj minutah po hodnikih šilastega nebotičnika moskovske univerze, kjer sem se učil tiste jeseni 1967. Od sobe od sobe so jo nosili temperamentni kubanski študentje. Dekleta so imela rosne oči. Posebno prizadeta je bila, še se je živo spominjam, mlada Maria, v tradicionalni oljčno temni uniformi in črni baretki. Nismo verjeli, nismo hoteli verjeti. Med nami in Kubanci so bili tedaj odnosi dokaj napeti, polemični, toda hkrati tudi prijateljski. Na demonstracijah smo polemizirali s kričanjem gesel. Spominjam se, demonstracije pred grškim veleposlaništvom, v samem moskovskem središču, proti diktaturi polkovnikov, za svobodo Manolisa Glezosa, ki je v brk nacistom splezal na Akropolo in razobesil grško narodno zastavo. Polkovniki so ga arretirali in zaprli v atenske ječe. Z zidu veleposlaništva sem tedaj spregovoril tudi jaz, v imenu ZKMI. Kričali smo geslo: «Svobodo grškim rodoljubom». Ko smo skandirali geslo «demokracija» so ga Kubanci spreminjali v «revolucija» in tako naprej. Bila so pač leta velikih sprememb in tudi o liku Che Guevare verjetno ni mogoče govoriti, če ga ne uokvirimo v pretese tistih let.

Bilo je desetletje, ki se je pričelo z burno dekolonizacijo afriških in azijskih narodov. Na začetku šestdesetih let smo dijaki sočustvovali ob smrti Patricia Lumumbe, borca za svobodo in neodvisnost Konga, demonstrirali smo za svobodo španskega naroda izpod jarma frankizma. Tepli smo se na ulicah s fašisti, ko so v Madridu ustrelili Juliana Grimaua. Trepetali smo za mlado kubansko revolucijo po napadu ameriških plačancev v Svinjskem zalivu, zahtevali smo, naj se ameriška vojska umakne s Kube, kjer ima (še danes, 1987!) svoje veliko vojaško in pomorsko oporišče v Guantanamu. Zgrazali smo se ob spoznanju, da se moramo sinovi in hčere bivših partizanov, ki so porazili nacistično zver, spopadati vsak dan s fašizmom. V Trstu so fašisti množično napadali naše šole, predvsem slovenski licej v starem mestu. V Grčiji so pomladi 1967 izvedli državni udar in prevzeli oblast pod okriljem NATO, ki je vzdrževala tudi fašistično diktaturo na Portugalskem in kolonialne vojne v Afriki. Simbol upanja in hrepenenja mladih pa je bil Vietnam, kjer so partizani zadajali hude udarce vojski ameriške velesile. David proti Goliatu... V SZ je padel Hruščev in z njim reformistični programi 20. in 22. kongresa. Začelo se je petnajstletno obdobje stagnacije, usihanja internacionalističnih čustev, čeprav je SZ tedaj pomagala Vietnamu, v isti sapi pa se je pripravila s Kitajci. V Pekingju so divjale mladinske

tolpe «rdeče garde» v imenu «kulturne revolucije», ki je zmedla ves izobraženski svet in vzbudila strašne zablode.

V teh burnih letih velikih sprememb, velikih krivic in velikih težnj po uporu, je Ernesto Che Guevara predstavljal lik neomadeževanega gverilca, ki se je uprl prisili državnega interesa in diplomacije, da bi sledil samo ključu srca in sli po pravičnosti. Zanetil je polemike, v katerih smo tedaj sodelovali strastno in zmedeno, povsem v dobri veri. Guevara je odklanjal misel, da bi kubanska revolucija bila zgolj epizoda, hotel je, da bi Kuba bila le prvi korak na poti latinsko-ameriške revolucije proti zatiranju in izkoriščanju «yanqui», severne Amerike. Obtožil je ZSSR, da se v državah tretjega sveta vede kot katerakoli kapitalistična država, kar pomeni, da ne spoštuje svojega internacionalističnega dolga. Hotel je, da se novi mednarodni gospodarski red, sloneč na pravičnosti odnosov in težeč k etičnim oblikam gospodarjenja, mora uveljaviti najprej med socialističnimi in nerazvitimi državami sveta. Tedaj je Mao iz Pekinga proglašal trditev, da mora «svetovno podeželje» zadušiti «planetarno mesto bogatih», da mora revolucija vzplamteti na zaostalih celinah in prisiliti imperializem («papirnatega tigra») k vdaji. Tedaj so se pojavili teoretiki, ki so zagotavljali, da je v bogatem kapitalističnem svetu prišlo do pomembnega preobrata: delavski razred je izgubil svojo revolucionarno moč, integritet se je v kapitalistični sistem in sprejel njegovo izobilje, zato pa se porajajo novi revolucionarni razredi — predvsem študentje in izobraženci. Bila je teoretska podlaga slamnatega ognja mitičnega leta 1968 in njegovih porazov, začnši s pariško pomladjo, medtem ko je istočasno goseničarski sistem gazil praško pomlad in upanje socializ-

ma s človeškim obrazom.

Che Guevara je menil, da ni mogoče pomagati boju vietnamskega naroda proti ameriškemu imperializmu drugače, kot z razširitvijo fronte na «sto, tisoč Vietnamov». Zavzemal se je za ustvarjanje gverilskih žarišč, ki naj prisilijo Amerikance k cepitvi svojih sil. Zato je skušal pomagati pristašem umorjenega Lumumbe v Kongu, nato pa se je podal v Bolivijo, tradicionalno najbolj revolucionarno deželo Latinske Amerike...

Spominjam se dolgih večerov žolčnih diskusij o tem, kje je Che zgrešil svoje analize. Mnogi smo bili prepričani, da je bilo zgrešeno izhodišče. Che je bil namreč prežet z idejo, da je gverila v hribih glava revolucije, kateri se morajo podrediti aktivisti (delavci, rudarji, koministi) v mestih. Gonilna sila gverile pa naj bi bili največji siromaki — Indios, kmetje brez zemlje. V resnici se je motil. Med gverilci je imel predvsem, izobražence, nekaj komunistov, revni kmetje pa so bili pripravljeni na izdajo, za nekaj zlatnikov, ki jih v življenju niso nikoli videli. Guevara je pozabljal (ali zanemarjal) dejstvo, da je bila bolivijska vojska sestavljena iz kmečkih sinov, ki so s svojim denarjem vzdrževali številne družine v rojstnih vaseh. Indios so tako pomagali zatiralski vojski hunte iz La Paza in ameriškimi vohonom, ne pa Guevari.

Tako se je iztekla njegova življenska pot. Che Guevara je postal mit za mladino bogatega sveta, njegovi portreti so krasili študentske manifestacije naslednje pomladi '68, kot nekakšen simbol polemične, neomadeževane, krščansko mučeniške, blokovsko neopredeljene revolucionarnosti. Bil je simbol iskanja drznih bližnjic, ki jih zgodovina ne trpi, umske pustolovčine pa tako ljubijo.

«Guevarizem» se je izčrpal v kratkem, ko sta propadli njegovi zamisli o «novem internacionalizmu gverile» — Tricontinental in OLAS. Gverila v Boliviji je trajala še nekaj mesecev, dokler ni padel še drugi brat Peredo. Kuba je stopila na pot «realsociazma».

Che Guevara je ostal (in bo ostal) v naših srcih in spominu narodov kot primer strastnega nemira revolucionarja, ki se ni sprijaznil z neusmiljeno zakonitostjo mednarodnih odnosov in nenačelnosti «realpolitike», z blokovsko pogojenostjo, pa tudi s spoznanjem, da je revolucija težka in zapletena zadeva, ki je ni mogoče izvažati in presajati. Kljub temu pa ostane Guevara v srcih zato, ker v njih odmeva njegova sla po svobodi in pravičnosti, ki navdihuje in bo navdihovala stotine milijonov, milijarde ljudi tudi v prihodnjih stoletjih. Za ta zgled, v katerem je izgorel, smo mu hvaležni.

Stojan Spetič

Petkrat «DA» proti neučinkovitosti vlade

Referendumi so pred vrati. O njih smo slišali že toliko, da pravzaprav ni več nič jasno. Se spominjate, da je zaradi njih padla vlada? Zaradi vprašanja jedrskega referenduma, ki ga krščanska demokracija nikakor ni hotela izvesti, smo morali spomladi na volitve. Sedaj so pa isti demokristjani napovedali, da bodo volili «da». Glede vprašanja odgovornosti sodstva se 90 odstotkov parlamenta strinja s pobudniki referenduma. Niso pa sposobni predložiti vladnega osnutka o reformi. To je tudi prvič, da bo odločitev referenduma dejansko le malo spremenila, vsaj kar zadeva jedrsko zakonodajo.

Ne bo ustavila gradnje že načrtovanih central niti nadaljnega funkcioniranja obstoječih. Odprla bo pa praznino v zakonu, ki jo bo nujno takoj zapolniti. Kako pa, če večina v parlamentu nima enotnega gledanja?

Poglejmo za kaj bomo pravzaprav volili. Sedanji zakon o odgovornosti sodnikov predvideva, da mora minister predhodno odobriti sodni postopek proti sodnikom, ki bi zakrivali kazniva dejanja v izvajanju svoje dolžnosti. Na ta način se sodnike zavaruje pred pritiski, ki bi jim lahko bili izpostavljeni. Če bi se ta uredba ukinila, kot se bo, če na referendumu zmaga da, ne da bi se nadomestila z novo, bi sodnike lahko prijavil katerikoli državljani. To bi bilo nepojmljivo za neodvisnost sodstva, ki je osnova demokratične države. Zaradi tega je KPI ostro nasprotovala temu referendumu dokler so njegovi pobudniki ali vsaj radikalnejši del vztrajali, da mora sodnik odgovarjati za svoja dejanja kot katerikoli javni uslužbenec.

Po teh gledanjih bi moral sodnik tudi povrniti prizadeti stranki vse stroške in izgube, ki jih je utrpela. To bi povzročilo paralizno sodstva. Vendar so se pogledi v tem času spremenili. V teku prejšnje mandatne dobe so se skoraj vse stranke vsaj okvirno strinjale z zakonskim predlogom ministra Roggonija, v katerem so bile predvidene določene garancije za sodstvo. Z obrazložitvijo Ustavnega sodišča ob odobritvi referenduma je zahteva postala popolnoma jasna: nujno je, da se ob razveljavitvi sedanjih norm uvede nov zakon za zaščito neodvisnosti sodstva. Pred to določbo ustavnega sodišča bi pričakovali, da bo vlada nemudoma sestavila zakonski osnutek. Pa ga ni. Zakonski osnutek je predložila KPI. V njem se uvajajo novosti glede povračila prizadete škode stranki, ki ima po sedanjem do njih pravico le v slučaju kaznivega postopka ali neopravičljivih pomanjklivosti s strani sodnika. Po našem predlogu bo stranka imela pravico do odškodnine tudi v slučaju neupoštevanja veljavnih zakonov in neupravičenih ukrepov. Odškodnino mora povrniti država, ki lahko

zahteva povračilo s strani sodnika v slučaju njegove krivde. O krivdi sodnika odloča Višji sodni svet, torej odpade vloga ministra kot nadrejenega organa. Predlog KPI predvideva tudi brezplačno zastopstvo na procesih za manj premožne.

Glede vprašanja dveh referendumov o sodstvu se torej lahko upravičeno vprašamo, čemu referendum, če se vse stranke strinjajo, da je potreben nov zakon. Samo zato, ker se vladne sile niso pravočasno domenile za njegovo odobritev.

Glede vprašanja jedrske energije se verjetno vsi spominjamo dolgih polemik o komunističnem predlogu za posvetovalni referendum in o nujnosti sklicanja konference o energiji, ki jo je vlada končno spremenila v neplodno govori-

čenje. Bolj se jim je splačalo izkoriščati to temo, za katero smo vsi občutljivi, za svoje volilne manevre. Referendum je edino orožje, ki ga še imamo, da se izrečemo za drugačno energetska in s tem razvojno politiko. Odločitev proti razširitvi uporabe jedrske energije pomeni nujnost poglobljene analize o možnih alternativnih virih, politike energetskega varčevanja, vsega tistega, kar, zopet, vlada ni naredila.

Petkrat da na referendumu je torej za nas petkrat podčrtana obsodba ravnanja tistih političnih sil, ki so se vsa ta leta vrstile na vladi in ki niso bile sposobne rešiti vprašanj, ki so privedle sodstvo v sedanji nemogoč položaj, izogibale so se pa vsakega resnega in daljnoročnega načrtovanja razvoja države.

Tatjana Čuk

Skupščina ANCI

Konec septembra je bila v Rimu skupščina vsedržavnega združenja italijanskih občin ANCI. V debato je posegel tudi dolinski župan tovariš Edvin Švab. Njegov poseg objavlja mo v celoti.

Kot je že v moji navadi sem začel ta kratek poseg v svojem slovenskem jeziku, ki je moj prvi jezik, moj materin jezik.

Tu sem kot vsi vi, tako kot oni, ki so veliko sejali, kakor je rekel kolega župan Imbeni, a zelo malo poželi; v nekaterih primerih je moj pridelek enak ničli.

Nisem vprašal za besedo kot oporečnik, ampak kot optimističen in zavzet človek, katerega korenine segajo globoko v borbo za svobodo, demokracijo, mir, sožitje, delo.

Več kot deset let ponavljam na naših skupščinah ANCI vedno isto zahtevo in sicer naj italijanski parlament sprejme pravičen zaščitni zakon za slovensko narodno skupnost v Italiji!

Prav gotovo že veste, da v deželi FJK živijo vzdolž prijateljske italijansko-

jugoslovanske meje Slovenci in sicer v pokrajini Trst, Gorica, Videm.

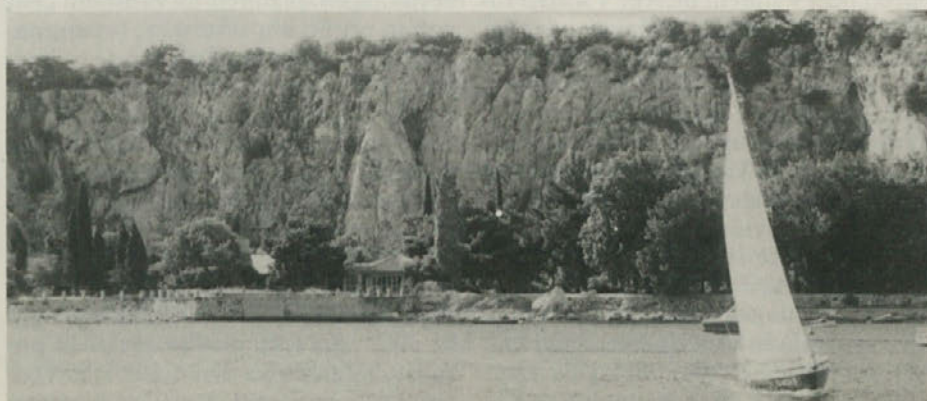
Dragi kolegi, za našo italijansko narodno skupnost v Jugoslovaniji zahtevamo pravice, zagotovitev njihove ohranitve in razvoja na vseh področjih javnega življenja. Tako je pravično in naša dolžnost je, da to delamo.

Toda tudi pri nas doma moramo dati dober zgled ne v besedah, ampak v dejanjih.

Zaključujem s ponovnim pozivom za podporo in solidarnost kolegov upraviteljev, vsedržavnega sveta ANCI s predsednikom Triglio na čelu in logično obnavljam zahtevo tukaj prisotnemu ministru sen. Fanfaniju, kateremu je vprašanje zelo dobro poznano.

Pripominjam še: ne umiramo zaradi pomanjkanja tega težko pričakovanega zakona, toda verjemite mi, da boli, kadar tvoja prisotnost ni priznana, ampak samo tolerirana.

Za tiste, ki smo zavzeti za javno korist na domači, državni in mednarodni ravni, postane ta bolečina prava muka.

Tudi glede Seljanskega zaliva se stvari pomikajo. O tem bomo še poročali.